

УДК 332.021:330.342.146

О. С. Власюк

доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
перший заступник директора
Національного інституту стратегічних досліджень, м. Київ

ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

У статті визначено основні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів. Розглянуто інвестиційні ресурси як одне із джерел відновлення господарської сфери Східних регіонів. Визначено основні недоліки у системі формування і виконання місцевих бюджетів. Виокремлено питання щодо відшкодування збитків завданих анексією Криму та воєнним захопленням частини території Донецької та Луганської областей. В межах дослідження зроблені висновки щодо можливості перетворення територіальних громад та регіонів на фінансово і економічно спроможні одиниці та запропоновано низку термінових заходів, які необхідно провести ще у поточному році.

Ключові слова: державна регіональна політика, інвестиційні ресурси, місцеві бюджети, територіальні громади.

Vlasyuk A. PROBLEMS AND PRIORITIES OF STATE REGIONAL POLICY IN THE SOCIO-ECONOMIC SPHERE

The article outlines the basic problems of socio-economic development. Considered investment funds as a source of economic renewal areas east. The main weaknesses in the formulation and execution of local budgets. Author determined the issue of damages caused by the annexation of the Crimea and the military seizure of the Donetsk and Lugansk regions. Within the research conclusions about the possibility of transformation of communities and regions in the financial and economic unit capable and a range of urgent measures to be carried out even in the current year.

Keywords: state regional policy, investment funds, local governments, local communities.

Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів. Перманентне погіршення в регіонах стану соціально-економічної сфери та нерівномірність регіонального розвитку, що значно зросла у 2014 році, зумовлюють необхідність змін у системі державної регіональної політики. Сучасний кризовий етап розвитку економіки України потребує активного пошуку дієвих чинників стабілізації регіонального розвитку, нарощування обсягів виробництва та забезпечення належного відновлення соціальної сфери.

Попри окремі якісні зміни, що відбувалися у системі управління регіональним розвитком, і попри ухвалення довгоочікуваних Законів України «Про засади державної регіональної політики» та «Про добровільне об'єднання територіальних громад», державній регіональній політиці все ще бракує системності та наукової обґрунтованості. Все гостріше проявляється неспроможність традиційними засобами впливати та регулювати соціально-економічний розвиток регіонів, а також зменшувати регіональну диспропорційність.

Як наслідок, загальний концепт державної регіональної політики вимагає надання відповідей на питання створення економічно спроможних громад, практичної реалізації ініціатив щодо децентралізації, формування сприятливого інвестиційного середовища, сприяння виходу на зовнішні ринки та зміцнення міжнародній кооперації. Сьогодні цей перелік доповнюється необхідністю вирішення проблем відновлення економіки та об'єктів інфраструктури у Донецькій та Луганській області, а також отримання компенсації за втрачений економічний потенціал АР Крим.

Перш ніж перейти до обґрунтування позицій щодо вирішення зазначених проблем слід окреслити особливості регіональної економічної динаміки,

характер якої протягом 2013 – 2014 рр. помітно змінився.

Перш за все, криза відносин з Російською Федерацією зумовила зменшення обсягів та зміну географічної структури зовнішньої торгівлі регіонів. Водночас, загальне погіршення економічної ситуації і загострення конфлікту на Сході України по різному вплинуло на динаміку регіонального експорту. Низка регіонів взагалі не відчула негативного впливу щодо експорту. Зокрема, 10 регіонів змогли наростити обсяг експорту товарів (січень-листопад 2014 р.); на їх частку припадає 20 % загального експорту. У семи регіонах збільшився експорт послуг (за січень-вересень), проте їх сукупна частка залишається незначною (менше 8 %). Обсяг імпорту скоротився більш помітно і у всіх регіонах, що у сукупності сформувало його згортання в цілому по Україні по товарах – на 27,6 %; по послугах – на 16,5 %.

За рахунок вагомого скорочення імпорту сальдо зовнішньої торгівлі товарами, вперше з 2005 року, починаючи з травня 2014 р. стало позитивним. Варто зазначити, що частково це відбулось за рахунок виключення зі статистичного переліку імпортозалежних АР Крим та м. Севастополя, а також скорочення на 43,4 % імпорту російських товарів. Позитивне сальдо склало 293 млн. дол. США за товарами (11 місяців 2014 року) і 4,4 млрд. дол. США за послугами (9 місяців). [1]

Воєнні дії на Сході України мають наслідком занепад соціально-економічної сфери, порушення господарських зв'язків, зміну орієнтирів зовнішньоекономічної співпраці. Відбувається вимивання коштів з колись заможних регіонів, та відповідно, зростає необхідність пошуку й активізації додаткових джерел ресурсного їх забезпечення, а також і інших регіонів України. Одним з джерел є інвестиційні ресурси.

У сучасних умовах залучення коштів на відновлення господарської сфери регіонів потребують зміни принципів регіональної інвестиційної політики. Регіональний розподіл інвестицій в Україні характеризується зростанням нерівномірності концентрації інвестиційних ресурсів, і ця нерівномірність значно збільшилась під час кризи 2014-початку 2015 року. Так само, спостерігається і зниження загальних показників інвестиційної діяльності. У січні-вересні 2014 року приріст обсягу капітальних інвестицій спостерігався лише у двох регіонах – Івано-Франківській та Хмельницькій областях, а обсяги прямих іноземних інвестицій у всіх регіонах знизилися.[2] Збереження ситуації, коли інвестиції концентруються в одних і тих самих регіонах, негативним чином відображається на спроможності регіональної економіки вільно оперувати внутрішнім потенціалом розвитку, розкривати його повною мірою і започатковувати тенденції стабільного розвитку. При збереженні нестабільності суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації прогнозується подальше падіння обсягів залучення інвестиційних ресурсів в усіх регіонах. Від частини іноземних та вітчизняних інвесторів слід очікувати заморожування інвестиційних проектів або ж їх повної зупинки.

Ефективна інвестиційна діяльність на регіональному рівні залежить від конкретних механізмів, за допомогою яких можна залучати та використовувати інвестиції. Новітніми інструментами для України є індустріальні (промислові) парки. Тому, формуючи нову регіональну політику, варто звернути увагу на передовий досвід у застосуванні такого елемента інноваційної інфраструктури. В Україні на даний час сутнісне наповнення індустріальних парків

не забезпечує стимулювання інвестицій та збалансування територіального розвитку країни.[3] Натомість, наприклад, у Туреччині, аналогічний економічний інструмент – організовані індустріальні зони – засвідчив свою ефективність. Тому досвід його застосування доцільно використати при напрацюванні системи стимулів для інвесторів в індустріальних парках України.

Ефективність такої моделі обумовлена, головним чином, застосуванням спеціальної дворівневої системи фіскальних стимулів для їх інвесторів, диференційованої залежно від рівня соціально-економічного розвитку провінції, де розташована індустріальна зона, та обраної схеми стимулювання капіталовкладень. Така дворівнева система стимулів базується на поєднанні низки інструментів та інтенсивності їх застосування за принципом оберненої пропорційності до рівня соціально-економічного розвитку провінцій (тобто, зі зростанням соціально-економічного рівня розвитку провінції зменшується перелік та інтенсивність фіскальних стимулів, і навпаки). Така модель створює додаткові переваги менш соціально та економічно розвиненим регіонам, що посилює їх інвестиційну привабливість, слугує одним з інструментів збалансування їх територіального розвитку та стимулює прискорення економічного розвитку країни в цілому.

Прискорити розвиток окремих територій можливо і за рахунок стимулювання окремих підприємств та їх груп. Проте діюча система стимулювання точок економічного зростання в Україні має несистемний характер, а порівняння з умовами в сусідніх країнах засвідчує її неконкурентоспроможність.

Довідково. Основними новачками, які стосуються забезпечення фінансової спроможності (здатності як формувати, так і вільно розпоряджатися мобілізованими коштами), є наступні:

- запроваджено транспортний податок, зменшено кількість пільт, що надаються по сплаті земельного податку, розширено можливості органів місцевого самоврядування по встановленню ставок та пільт по платі за землю;

- за місцевими бюджетами регіонального рівня закріплено 10 % надходжень від податку на прибуток підприємств усіх форм власності, крім комунальної (останньої – 100 %), що означає збільшення можливостей до розвитку підприємництва і господарювання; запроваджено акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів і зарахування його до відповідних бюджетів територіальних громад за місцем діяльності суб'єктів господарювання; збільшено частку зарахування надходжень від екологічного податку до місцевих бюджетів і передбачено зарахування плати за надання адміністративних послуг за місцем їх справляння;

- модифіковано систему фінансового вирівнювання місцевих бюджетів за податком на прибуток підприємств та податком на доходи фізичних осіб – відтепер обсяг трансфертів визначається залежно від розрахункового середнього рівня надходжень на одного мешканця даної громади, що має сприяти забезпеченню місцевих бюджетів достатніми надходженнями, а також стимулювати місцеву владу до розширення бази оподаткування; крім того, уточнено механізм перерахування базової та реверсної дотації до місцевих бюджетів у разі несвочасного прийняття Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік; [6]

- запроваджено нові види субвенцій – освітню, медичну та інші, що сприятиме посиленню відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів – центральних органів виконавчої влади за формування та реалізацію державної політики у відповідних сферах, посилять їх взаємодію з органами місцевого самоврядування в частині формування відповідних стандартів надання послуг та створення оптимальної мережі освітніх та медичних установ і закладів;

- передбачено перехід бюджетів об'єднаних громад на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом та отримання обсягу видаткових повноважень з відповідним ресурсним забезпеченням на рівні міст обласного значення, що має стимулювати територіальні громади до об'єднання (особливо значення цієї норми посилюється у зв'язку із ухваленням Верховною Радою України 5 лютого 2015 року Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»). Зазначимо, що об'єднані територіальні громади отримали обсяг видаткових повноважень із відповідним ресурсним забезпеченням на тому ж рівні, що й міста обласного значення;

- усім міським радам міст обласного значення надано право здійснення місцевих зовнішніх запозичень шляхом отримання кредитів від міжнародних фінансових організацій, а видатки на обслуговування місцевого боргу віднесено до категорії захищених.

Також, для підтримки діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва удвічі було зменшено ставку єдиного податку і на два роки заборонено здійснювати перевірку діяльності цих суб'єктів. Оскільки єдиний податок надходить до місцевих бюджетів, вказані заходи мають значно посприяти активізації діяльності малого бізнесу і, відповідно, забезпечити надходження до місцевих бюджетів.

Податок на нерухомість та збір з продажу підакцизних товарів також будуть зараховуватися до місцевих бюджетів, ставки за ними буде визначати місцева влада. Крім того, до Державного фонду регіонального розвитку заплановано спрямувати 3 млрд. грн. [7] – це найбільший обсяг за три роки діяльності фонду.

У територіальному вимірі переважно більшість в Україні займають сільські території, які спеціалізуються на АПК. Від їх стабільного розвитку суттєво залежить і економічна спроможність країни. Однією з проблем сільських територій упродовж останніх років залишається недостатнє інституційне забезпечення їх розвитку. Це перешкоджає адаптації України до інституційних вимог і стандартів ЄС в частині розвитку сільських територій. На сьогодні політика управління сільськими територіями у більшості європейських держав ґрунтується на міцному інституційному фундаменті, який охоплює сукупність інституційно-правових, інституційно-організаційних та інституційно-психологічних інструментів і важелів впливу. Комплексний підхід дозволяє забезпечувати максимально ефективне використання потенціалу розвитку сільських територій, постійно нарощувати обсяги аграрного виробництва та гарантувати високу якість життя сільського населення. Натомість в Україні через низку проблем розвитку інституційного забезпечення сільські території залишаються одними з найбільш уразливих в економічному відношенні.

Зміна форми регіональної політики вимагає посиленої уваги до питань розвитку регіонів, які виступають форпостом інтеграції до ЄС на регіональному та місцевому рівні. Вирішення проблем їх соціально-економічного розвитку, нарощування потенціалу та обґрунтування шляхів посилення конкурентних переваг дозволяють на практиці опрацювати моделі формування нових регіонів, готових сформулювати основу для інтеграції України до ЄС. Зокрема, дедалі більше актуалізується потреба посилення конкурентоспроможності економіки західних регіонів України, насамперед за рахунок удосконалення інвестиційного середовища, зміцнення факторних конкурентних переваг підприємств базових видів економічної діяльності, покращення просторово-структурних характеристик, підвищення рівня життя населення.

Оновлення державної регіональної політики передбачає насамперед надання більших прав регіонам та громадам щодо формування місцевих бюджетів. Наприкінці 2014 р. було ухвалено зміни до Бюджетного [4] та Податкового [5] кодексів України, які безпосередньо визначають систему формування і виконання місцевих бюджетів. Очікується, що вони не лише зміцнять фінансову спроможність громад і регіонів, але і дадуть більш широкий простір для маневру мобілізованими на місцях коштами.

Очікується, що завдяки змінам до бюджетно-податкового законодавства місцеві бюджети додатково отримують у 2015 році понад 40 млрд. грн. (план доходної частини місцевих бюджетів на 2015 рік складає 262, 1 млрд. грн., в тому числі за загальним фондом – близько 250,4 млрд. грн., за спеціальним – близько 11,7 млрд. грн. [8]).

Внаслідок ухвалених змін ефективність адміністрування і використання отриманих податків та зборів відтепер визначально залежить від роботи місцевої влади, оскільки децентралізація фінансів передбачає і значно більшу відповідальність за використання отриманих коштів.

Однак, незважаючи на позитивні новачі бюджетного і податкового законодавства, у системі формування і виконання місцевих бюджетів залишається низка недоліків, зокрема:

- відсутня норма про закріплення обсягу бюджету розвитку, що може призвести до їх відсутності, оскільки найбільш дохідні джерела (наприклад, єдиний податок) передано до загального фонду;

- не унормований механізм фінансування делегованих повноважень органів місцевого самоврядування міст районного значення, селищ і сіл на перехідний період до формування дієздатних громад шляхом їх об'єднання. Наразі склалася ситуація, коли органи влади обласного та районного рівня при розробці своїх бюджетів відмовляються від фінансування закладів соціально-культурної сфери в малих населених пунктах і вимагають їх передачі з комунальної до обласної або районної власності [9];

- до бюджетів місцевого самоврядування (міст, селищ і сіл) зараховується податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, а не в цілому податок на майно (до складу якого тепер входить податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок, плата за землю). Тим самим міста районного значення, селища та села фактично позбавлені надходжень від плати за землю.

Пріоритетні напрямки державної регіональної політики у соціально-економічній сфері. Проблеми регіонального розвитку, за умов відсутності належного реагування, переростають і будуть перерости у загрози регіональної стабільності. Критичними ризиками для розвитку регіонів України сьогодні є неможливість освоєння власного потенціалу за рахунок існуючих інструментів та джерел ресурсів, проблематичність повноцінного залучення необхідних ресурсів, руйнування господарських зв'язків всередині країни, зміна ресурсних та міграційних потоків, потреба у зміні експортної орієнтації та торговельних партнерів на зовнішньому ринку. Зазначені ризики суттєво посилюються необхідністю компенсації втрат від анексії АР Крим та руйнування господарства на території Донецької та Луганської областей. Зазначені ризики вимагають невідкладного обґрунтування ключових векторів регіональної політики, орієнтованих на мінімізацію їх впливу на економіку регіонів.

Пріоритети державної регіональної політики повною мірою висвітлені у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційній угоді Верховної Ради України VIII скликання, у Стратегії реформ-2020. Новітніми підходами до здійснення регіональної політики є зміна принципів інвестування у регіонах, оновлення механізмів управління окремими територіями, використання інноваційних механізмів стимулювання точок зростання та активізації господарської діяльності, зміна основ формування міжбюджетних відносин. Перспективним напрямом державної політики є також посилення конкурентоспроможності регіональної економіки, а також інтенсивний розвиток міжрегіонального співробітництва всередині країни.

Регіональна політика має мінімізувати регіональні

диспропорції та не допускати появу депресивних територій та регіонів з економікою, тому її пріоритетом є відновлення позитивної економічної динаміки регіонального розвитку та посилення міжрегіональних зв'язків. З метою оновлення системи регулювання регіональних диспропорцій та усунення загроз появи нових депресивних територій доцільно переглянути принципи їх визначення та інструменти надання їм допомоги. Зокрема, такими інструментами можуть стати горизонтальне міжбюджетне вирівнювання, залучення коштів міжнародних організацій, використання державно-приватного партнерства.

Зрештою, сучасна регіональна політика має дати відповіді на питання, як відбудувати економіку звільнених територій Донецької та Луганської областей, компенсувати втрати завдані російською воєнною агресією, забезпечити необхідні темпи відновлення динаміки інвестування, об'єктів виробничої сфери та житлово-комунального господарства, налагодити порушені міжрегіональні господарські зв'язки.

Окремої уваги потребує питання відшкодування збитків завданих анексією Криму та воєнним захопленням частини території Донецької та Луганської областей. В умовах продовження бойових дій в Донецькій і Луганській областях проблематично комплексно оцінити втрати економіки зазначених регіонів. Це питання на порядку денному стане одним з першочергових в умовах мирного врегулювання. Що ж стосується Криму, то ситуація тут більш прозора і зрозуміла. Головною економічною втратою України внаслідок анексії Криму слід вважати чорноморський шельф. Втрати Україною потенційних запасів вуглеводнів упродовж кількох десятиліть можуть сягнути 450 млрд. дол. США [10], що у перспективі могло б становити до 50 % усього вітчизняного видобутку вуглеводнів (10 річних бюджетів України). Варто вказати і на таку проблему, як примусове вилучення державного майна і націоналізацію власності приватних інвесторів на території Криму, яким Україна свого часу гарантувала права і недоторканність цієї власності.

Уряд робить певні кроки у цьому напрямку. Ще влітку 2014 року Україна вжила низку заходів з правового захисту суверенітету щодо Криму. Зокрема, подано позов до Європейського суду з прав людини за анексію АР Крим на суму 1 трлн. 180 млрд. грн. [11]. Однак ці заходи не є достатніми і, тим більше, вичерпними. До сьогоднішнього дня не діє Державна служба України з питань Автономної Республіки Крим, міста Севастополя та тимчасово переміщених осіб, створена ще у липні 2014 року [12], яка б могла координувати всю діяльність з боку держави у питанні АР Крим і формувала б стратегію відносин з АР Крим. У Верховній Раді створено між фракційне депутатське об'єднання «Крим» [13], однак його діяльність також поки що не є ефективною.

На противагу цьому, дієвими виявляються закордонні санкції. Зокрема, з 1 лютого 2015 року компанії, які потрапляють під юрисдикцію законів США (відповідно до наказу Президента США [14]), повинні згорнути будь-яку комерційну діяльність на

території АР Крим. У цьому аспекті особливо відчутним за наслідками є те, що з економіки півострова можуть піти такі компанії, як MasterCard і Visa, Apple, oDesk, Steam. Це загрожує перетворити АР Крим з півострова на економічно і технологічно відокремлений острів [15].

У грудні 2014 р. Рада Європи посилила дію санкцій по відношенню до Криму і міста Севастополя: було накладено абсолютну заборону для компаній юрисдикції країн Європи інвестувати в економіку Криму, що означає втрату можливостей для жителів Європи і компаній ЄС фінансувати кримські компанії, придбавати нерухомість та підприємства. З ЄС заборонено експортувати товари і технології для транспортної, телекомунікаційної, енергетичної сфери, розвідки нафтогазових родовищ, а також видобутку нафти і газу та інших природних ресурсів. Вочевидь, ці санкції торкнуться практично кожної сфери півострова.

Шлях повернення АР Крим буде довгим і непростим. Як зазначив Президент України на 11-й Щорічній конференції YES (Ялтинська європейська стратегія), що проходила у м. Києві: «Крим знову буде з Україною, завдяки поліпшенню ситуації на материковій частині країни... Я впевнений, що ми виграємо економічне, демократичне, ліберальне змагання за розум, за настрої кримчан, тому що ми будемо ефективними, не корумпованими, демократичними, ми будемо вільними» [16].

Найбільш ефективною позицією у боротьбі за АР Крим є демонстрація переваг кращої соціально-економічної ситуації на материковій частині України після інтеграції до ЄС. В аспекті отримання економічної компенсації за анексію АР Крим варто звернути увагу на можливості перегляду сум позовів до Російської Федерації з приводу отримання компенсації за завдані у результаті анексії збитки і внесення до них сум від можливого використання вуглеводнів, видобутих на чорноморському шельфі, а також на необхідність зупинки примусового відбирання державного майна і націоналізації власності приватних інвесторів.

Динаміка зовнішньої торгівлі у регіонах загалом свідчить про значний запас міцності українських експортерів і адекватність реагування не несприятливу кон'юнктуру ринку шляхом корегування регіональної, товарної та географічної структури експорту-імпорту. Завданням найближчого часу у сфері зовнішньої торгівлі стане пошук шляхів заміщення втрат від згорання торгівлі з Російською Федерацією. Не менш важливим напрямом стабілізації зовнішньої торгівлі є пошук внутрішніх джерел заміщення критичного та інвестиційного імпорту. Необхідно детально проаналізувати товарну структуру регіонального експорту і імпорту з метою налагодження співпраці між внутрішнім виробником і внутрішнім імпортером та подальшого пошуку цінового компромісу.

Одним з ризиків зростання експорту у окремих регіонах в умовах девальвації національної валюти є паралельне згорання внутрішньої торгівлі через більш вигідні зовнішні умови збуту. Це може призвести до росту роздрібних цін на основні

споживчі товари у регіонах, які спеціалізуються переважно на виробництві товарів кінцевого споживання. Як наслідок, на рівні Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, необхідна розробка комплексу заходів з забезпечення внутрішнього споживача від різких цінових коливань і недопущення виникнення дефіциту товарів масового споживання.

Запобігти появі нових депресивних територій можливо також шляхом зміни політики інвестування на регіональному рівні. Регіональна інвестиційна політика має спрямовуватися на максимальне залучення коштів через новітні механізми стимулювання регіонального розвитку. Активізувати інвестиційну діяльність на регіональному рівні, а також призупинити падіння обсягів капітального інвестування та вплив прямих іноземних інвестицій з регіонів України дозволить ефективний захист прав інвесторів та надання гарантій іноземним інвесторам щодо стабільності умов ведення бізнесу. Ефективним інструментом недопущення зупинки реалізації вже діючих інвестиційних проєктів може стати розстрочка термінів виплати кредитів, застосування норм прискореної амортизації та інше. Необхідно також стимулювати створення таких форм господарської та інвестиційної діяльності, як регіональні парки та промислові округи, що сприятиме активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Збільшити ефективність розподілу інвестицій і підвищити їхню віддачу дозволить стимулювання кооперації між підприємствами суміжних галузей у межах регіону з метою спільної реалізації стратегії залучення інвестицій, у т.ч. створення сумісних підприємств по виготовленню спеціалізованої продукції та її переробці. Іншим шляхом є створення для підприємств преференційного режиму господарської діяльності через надання можливостей отримання кредитів за зниженими ставками, використання понижуючого коефіцієнту при застосуванні норм амортизації, встановлення пільгових ставок місцевих податків і зборів.

Підвищенню ефективності інструментів фінансування капітальних проєктів буде сприяти розширення дії механізму державного замовлення на закупівлю товарів, виконання робіт, надання послуг для державних потреб в Україні. До сфер державно-приватного партнерства варто долучити спорудження об'єктів соціальної інфраструктури, розробку родовищ газоконденсатних і нафтогазоконденсатних енергетичних ресурсів, розробку та упровадження унікальних новаторських технологій з метою залучення інвесторів до виконання соціально та суспільно значимих проєктів за умови надання їм пільг при оподаткуванні прибутку від їх реалізації.

Наповнити дієвим змістом такий інноваційний інструмент стимулювання регіонального розвитку як індустріальні парки дозволить перегляд існуючої системи стимулів щодо їх створення парків та залучення інвесторів. Зокрема, необхідні зміни до Податкового кодексу України щодо встановлення податкових преференцій для учасників (інвесторів та підприємців) індустріальних парків.

Важливим завданням регіонального політики є

стабілізація розвитку містоутворюючих підприємств та забезпечення поширення стимулюючого ефекту на суміжні галузі і території. Для стимулювання точок економічного зростання слід застосовувати податкові пільги, знижені норми амортизаційних відрахувань, пільгові кредити, пільгові умови реінвестування прибутку, звільнення від частини податків. Такі питання мають бути унормовані у Податковому кодексі України.

Основними завданнями покращення інституційного забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій України є удосконалення відповідної нормативно-правової бази. Необхідне наближення вітчизняного законодавства з питань розвитку сільських територій і транскордонного співробітництва до вимог ЄС, модернізація інфраструктури сільських територій, розбудова інститутів громадянського суспільства.

Шляхами вирішення завдань забезпечення розвитку сільських територій є посилення інституційної та фінансової спроможності органів місцевого самоврядування сільських територіальних громад, удосконалення законодавства України про пріоритетні напрями розвитку сільських територій держави, завершення процесу розмежування земель загальнодержавної та комунальної власності, а також забезпечення органів місцевого самоврядування сільських територіальних громад правом розпоряджатися земельними ресурсами. Також, доцільно сформувати низку транскордонних аграрних кластерів та аграрно-індустріальних парків із залученням до співпраці суб'єктів господарювання, що розташовані на суміжних прикордонних сільських територіях сусідніх країн-членів ЄС, реалізовувати кілька транскордонних пілотних проєктів за участю прикордонних сільських територій західних регіонів України та сусідніх країн-членів ЄС.

Особлива роль у інтеграції до ЄС належить західним регіонам України. Застосування різних інструментів співпраці, малий прикордонний рух, транскордонне співробітництво – це ті реальні важелі, які допомагають регіональній економіці заходу України адаптуватися до змін виробничої спеціалізації, адекватно реагувати на посилення зовнішньої конкуренції, бути гнучкими і ефективними щодо відповіді на виклики сьогодення. Головними завданнями використання конкурентних переваг західних регіонів України є усунення просторово-структурних диспропорцій та деформацій, асиметрії міжбюджетних відносин, диференціації рівнів економічного розвитку та якості життя людей, регулювання залежності регіональної економіки від кон'юнктурних коливань на зовнішніх ринках, оптимізація динаміки експорту і критичного імпорту стратегічних ресурсів, удосконалення системи стратегічного планування соціально-економічного розвитку на регіональному та місцевому рівнях.

Перспективними напрямками використання конкурентних переваг та можливостей розвитку західних регіонів України є розвиток малого підприємництва та ділової активності населення, розширення внутрішнього споживчого ринку та

забезпечення імпортозаміщення, зміцнення конкурентних переваг суб'єктів базових видів економічної діяльності, удосконалення інфраструктури аграрного ринку України в умовах дії Угоди про Асоціацію з ЄС, використання туристичного і рекреаційного потенціалу, активізація впливу соціальної політики на забезпечення збалансованого розвитку західних регіонів України, удосконалення системи управління регіональним розвитком та інституту місцевого самоврядування.

На завершення зазначимо, що успішність перетворення територіальних громад та регіонів на фінансово і економічно спроможні одиниці передбачає вжиття низки термінових заходів уже в поточному році. Ними, зокрема, має стати:

- закріплення обсягу бюджету розвитку в розмірі не менше 10 % від доходів загального фонду відповідного місцевого бюджету для здійснення капітальних видатків;

- забезпечення обов'язкового фінансування у 2015 році делегованих повноважень міст районного значення, селищ, сіл за рахунок трансфертів з районного бюджету в обсягах не менших, ніж в 2014 році, відповідно до формули, затвердженої Мінфіном, без вилучення таких об'єктів з комунальної власності відповідних бюджетних установ [17];

- закріплення за бюджетами місцевого самоврядування усього обсягу надходжень від податку на майно;

- удосконалення механізму планування та здійснення поточних видатків у навчальних та медичних закладах з місцевих бюджетів та коригування цих видатків відповідно до наданих медичної і освітньої субвенцій;

- забезпечення спрямування коштів Державного фонду регіонального розвитку на підтримку реалізації проектів співробітництва територіальних громад та добровільного об'єднання територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Зовнішня торгівля України товарами за січень-листопад 2014 року / Експрес-випуск Державної служби статистики України від 14 січня 2015 р. № 7/0/08.2вн-15 [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>; Зовнішня торгівля України послугами за 9 місяців 2014 року / Експрес-випуск Державної служби статистики України від 14.11.2014 № 483/0/08.3вн-14 [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Капітальні інвестиції в Україні за січень-вересень 2014 року / Експрес-випуск Державної служби статистики України № 559/0/03.4 вн-14 від 24 листопада 2014 [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Про індустриальні парки. Закон України № № 5018-VI від 21 червня 2012 року. Розділ VIII. Державне стимулювання індустриальних парків [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5018-17>

4. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин. Закон України від 28.12.2014 № 79-VIII // [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової

реформи. Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII // [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-19>

6. Мінрегіонбуд України: Процес децентралізації фінансів необхідно завершити якнайшвидше // Асоціація міст України.-12 січня 2015 року [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://auc.org.ua/news/minregion-protsets-detsentralizatsii-finansiv-neobkhidno-zavershiti-yaknaishvidshe>

7. Про Державний бюджет України. Закон України від 28 грудня 2015 року № 80-VIII [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80-19>

8. Як розрахують місцеві бюджети у 2015 році // Інформаційний простір.-2014.-28 грудня [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://infoprostir.com.ua/archives/58790>

9. Мінрегіонбуд України: Процес децентралізації фінансів необхідно завершити якнайшвидше // Асоціація міст України.-12 січня 2015 року [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://auc.org.ua/news/minregion-protsets-detsentralizatsii-finansiv-neobkhidno-zavershiti-yaknaishvidshe>

10. Бабанін О., Сікора І. Піррова перемога Росії в Криму // Дзеркало тижня.-2014.-21 березня 2014 року [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/economics_of_regions/pirrova-peremoga-rosiyi-v-krimu_.html

11. Українська сторона використовує всі можливі законні методи для того, щоб притягнути Російську Федерацію до суду // Дзеркало тижня.-2014.-3 червня [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://dt.ua/POLITICS/ukrayina-podala-do-yevropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini-dva-rozovi-do-rosiyi-144487_.html

12. Про Державну службу України з питань Автономної Республіки Крим, міста Севастополя та тимчасово переміщених осіб // Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2014 року № 297 [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/297-2014-%D0%BF>

13. У Раді створили міжфракційні об'єднання «Крим», «Закарпаття» і «ВО «Свобода» // День.- 4 грудня 2014 року [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/news/041214-u-radi-stvorily-mizhfrakciyni-obyednannya-krym-zakarpattya-i-vo-svoboda>

14. Blocking Property of Certain Persons and Prohibiting Certain Transactions With Respect to the Crimea Region of Ukraine Blocking Property of Certain Persons and Prohibiting Certain Transactions With Respect to the Crimea Region of Ukraine Presidential Documents. Executive Order 13685 of December 19, 2014 http://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/ukraine_eo4.pdf

15. Остров Крим: с 1 февраля Крим остался в технологической изоляции // Лига. Бизнес. - 02 лютого 2015 року [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://biz.liga.net/all/it/stati/2932737-ostrov-krym-s-1-fevralya-krym-ostalsya-v-tehnologicheskoy-izolyatsii.htm>

16. Крим знову буде Українським – П.Порошенко // Перший український інформаційний канал (5 канал) [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.5.ua/Okupazia-Krimu/krim-skoro-znovu-bude-ukrajinskim-poroshenko-52932.html>

17. Зміни до Бюджетного кодексу України ставлять під загрозу процес формування дієздатних громад! // Асоціація міст України.-2015.-05 січня [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://auc.org.ua/news/zmini-dobyudzhethogo-kodeksu-ukraini-stavlyat-pid-zagrozu-protseformuvannya-diezdatnikh-grom>

References

1. Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy za sichen'-lystypad 2014 roku (2015), Ekspres-vypusk Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy, available at: <http://vkv.ukrstat.gov.ua;>

Zovnishnia torhivlia Ukrainy posluhamy za 9 misiatsiv 2014 roku / *Ekspres-vypusk Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy*, available at: <http://vvv.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

2. Kapital'ni investysii v Ukraini za sichen'-veresen' 2014 roku (2014), *Ekspres-vypusk Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy*, available at: <http://vvv.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012) *Pro industrial'ni parky*, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/lavs/show/5018-17> (21 Juny 2012)

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014) *Pro vnesennia zmin do Biudzhethoho kodeksu Ukrainy schodo reformy mizhbiudzhetnykh vidnosyn*, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/lavs/show/79-19> (28 Dezember 2014)

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014) *Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy schodo podatkovoi reformy*, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/lavs/show/71-19> (28 Dezember 2014)

6. Minrehionbud Ukrainy (2015), *Protsets detsentralizatsii finansiv neobkhidno zavershyty iaknajshvydshe*, available at: <http://auts.org.ua/news/minregion-protsets-detsentralizatsii-f finansiv-neobkhidno-zavershiti-iaknaishvidshe> (Accessed 12 January 2015)

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), *Pro Derzhavnyy biudzheth Ukrainy* <http://zakon2.rada.gov.ua/lavs/show/80-19> (Accessed 28 December 2015)

8. *Yak rozrakhuiut' mistsevi biudzhetny u 2015 rotsi* (2014) *Informatsijnyj prostir*, available at: <http://infoprostir.tsom.ua/archives/58790> [in Ukrainian].

9. Minrehionbud Ukrainy(2015), *Protsets detsentralizatsii finansiv neobkhidno zavershyty iaknajshvydshe* [Online], available at: <http://auts.org.ua/news/minregion-protsets-detsentralizatsii-f finansiv-neobkhidno-zavershiti-iaknaishvidshe> (Accessed 12 January 2015)

10. Babanin O., Sikora I. *Pirrova peremoha Rosii v Krymu* (2014), *Dzerkalo tyzhnia*, vol. 21 available at: http://gazeta.dt.ua/etsonomits_of_regions/pirrova-peremoga-rosiyi-v-krimu-_.html [in Ukrainian].

11. *Ukrains'ka storona vykorystovuie vsi mozhlyvi zakonni metody dlia toho, schob prytiahnuty Rosijs'ku Federatsiiu do sudu* (2014), *Dzerkalo tyzhnia.*, vol.3 available at: http://dt.ua/POLITITS/ukrayina-podala-do-ievropeyskogo-sudu-z-prav-liudini-dva-pozovi-do-rosiyi-144487_.html

12. Kabinet Ministriv Ukrainy (2014) *Pro Derzhavnu sluzhbu Ukrainy z pytan' Avtonomnoi Respubliky Krym, mista Sevastopolia ta tymchasovo peremischenykh osib*, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/lavs/show/297-2014-%D0%BF> (17 July 2014)

13. *U Radi stvoryly mizhfraktsijni ob'iednannia «Krym», «Zakarpattia» i «VO «Svoboda»* (2014), *Den'.*, 4 hrudnia 2014 roku, available at: <http://vvv.day.kiev.ua/uk/news/041214-uradi-stvoryly-mizhfraktsijni-obiednannia-krym-zakarpattia-i-vo-svoboda> [in Ukrainian].

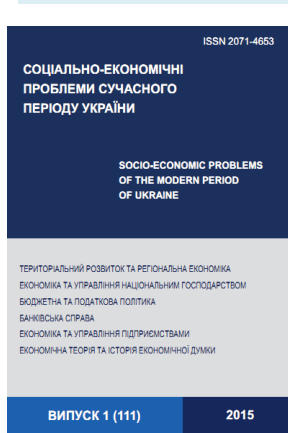
14. *Blotsking Property of Tsertain Persons and Prohibiting Tsertain Transatstions Vith Respect to the Tsrimea Region of Ukraine Presidential Dotsuments* (2014). *Ekhetsutive Order 13685 of Detsember 19*, available at: http://vvv.treasury.gov/resourtse-tsenter/santstions/Programs/Dotsuments/ukraine_eo4.pdf [in Ukrainian].

15. *Ostrov Krym: s 1 fevralia Krym ostalsia v tekhnolohycheskoj yzoliatsyy* (2015), *Lyha. Byznes*, available at: <http://biz.liga.net/all/it/stati/2932737-ostrov-krym-s-1-fevralia-krym-ostalsia-v-tekhnologicheskoy-izoliatsii.htm> [in Ukrainian].

16. *Krym znovu bude Ukrains'kym – P.Poroshenko* (2015), *Pershij ukrains'kyj informatsijnyj kanal (5 kanal)* available at: <http://vvv.5.ua/Okupazia-Krimu/krim-skoro-znovu-bude-ukrainskim-poroshenko-52932.html> [in Ukrainian].

17. *Zminy do Biudzhethoho kodeksu Ukrainy stavliat' pid zahrozu protses formuvannia diezdatnykh hromad!* (2015), *Asotsiatsia mist Ukrainy*, available at: <http://auts.org.ua/news/zmini-do-biudzhethogo-kodeksu-ukraini-stavliat-pid-zagrozu-protses-formuvannia-diezdatnikh-grom> [in Ukrainian].

Збірник наукових праць «СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ»

Збірник наукових праць «Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України» – це фахове науково-практичне видання, засноване Національною академією наук України та Інститутом регіональних досліджень НАН України.

У збірнику висвітлюються результати досліджень інституційних та соціально-економічних проблем розвитку України на макро-, мезо- та мікрорівнях, заохочуючи до публікації авторів, які здійснюють науково-дослідну роботу у різних сферах економіки.

Збірник «Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України» включений до Переліку наукових фахових видань України в галузі економічних наук (Постанова Президії ВАК України від 18. 11. 2009 р. №1-05/5).

Сайт збірника: www.zbirnyk.ird.gov.ua